 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

YAZININ SANAT YAPITINDA KULLANIMI

Meliha SÖZERİ

Dr. Öğretim Üyesi, T.C. Altınbaş Üniversitesi, meliha.sozeri(at)altinbas.edu.tr

Anahtar kelimeler:
Yazı,
Sanat,
Resim,
Dil,
İmge.

ÖZ

Yazı, dili temsil eden işaret ve simgelere dayalı bir sistem olarak örgütlenmiştir. Farklı kültürlerde yazının kullanım biçimleri ile dil görselleşmektedir. Dil söze, yazı somut biçimlere dönüşür. Bu metin, geçmişten günümüze dönem içerisinde yazının farklı sanat çalışmalarında kullanım biçimlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda değerlendirilen sanat yapıtları içerisinde yazının kullanım biçimleri; kahramanlık öyküleri, yazan kişinin görevi, kompozisyonun kullanım biçimi, kavramsal yaklaşım, imgenin temsili, el ve yazı arasındaki ilişki, fırça ve kalem kullanımı, yazının imgeye dönüşümü şeklinde ele alınmaktadır.

THE USE OF TEXT IN ARTWORKS

Keywords:
Text,
Art,
Paintings,
Language,
İmage.

ABSTRACT

The text is organized as a system based on signs and symbols representing the language. Language is visualized in different cultures by using forms of text. Language becomes the word, text becomes concrete forms. This article focuses on the use of writing and text in different artworks from the past to the present. In the artworks which are evaluated in this context, use of text is examined under titles like heroic stories, mission of the writing, use of composition, conceptual approach, representation of the image, relationship between hand and text, use of brush and pencil, and transformation of text into image.

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

Giriş

Yazı, insanlar için ortak anlam ya da sesleri temsil eden işaret ya da simgelere dayalı iletişim sistemidir. İnsanların, duygularını, düşüncelerini bildirmek için sözcükler ya da işaretler aracılığıyla yaptıkları anlaşma 'dil'i oluşturur. Dil, simgeler sistemidir. Yazı; simgeler sistemini simgeleyen ikinci dereceden bir sistemdir. Dili görselleştirerek kağıda ya da herhangi bir anlatım mekanına yerleşir. Dil, insanlar arasında kurulan iletişimde konuşmaya dönüşür. Konuşma; anlık, uçucu, görünmezdir. Onu simgelere dönüştüren yazı ise somut, kalıcıdır.

Yazı yalnızca konuşmanın simgeleşmesi değildir. Biçimler ve özel öğrenimlerin izi vardır. Modern dilbilim ve felsefe yazının doğrudan dille ilgili olduğunu savunan düşünce konuşma ve yazı arasındaki ilişkinin her zaman dolaysız olmayabileceğini savunur. Jacques Derrida'nın görüşünde: Sokrates ve Platon 'dan Rousseau'ya ve modern dilbilim kurucusu Saussure'e kadar bütün Batı düşüncesi yazı ve görüntünün gizlenmesi pahasına konuşma ve sese öncelik tanır.

Konuşma >içsel/ruhsal/sahici/doğal

Yazı >dışsal/maddi/yapay /ikincil/kültürel

Derrida'ya göre Batı düşüncesi sahici olanı bulmaya çabalayan, özdeşlik peşinde koşan, dilin ve düşüncenin başkalığını, yabancılığını, yapaylığını hatırlatan yazıya tahammül edememektedir. Derrida dışında 20. yüzyılda Marshall Mc Luhan, Eric Havelock, Walter Ong gibi araştırmacılar yazının düpedüz konuşmanın gölgesi olmadığını, belli anlam ve özellikleri ve etkiler içerdiğini belirtmiştir. Yazı; el işaretleri, yüz işaretleri, resimlerin görsel simgeselliğini ortaya döker. Yazı, görsel iletişim yolları, olayları anlatmak, insanlar arasında iletişim kurmak için kullanılabilir.

> *İnsanın başlangıçta basit çığlıklar attığı doğrudur, fakat bunlar dil olmaya, ancak düzen ile cümle arasındaki düzen olan bir ilişkinin içine kapatıldıkları gün başlamışlardır -bu kapatılma isterse tek bir hecenin içinde olsun- kavga eden vahşinin uluması, ancak bunun onun duyduğu acının yanlamasına ifadesi olmaktan çıkıp, "boğuluyorum" cinsinden bir yargı veya açıklama değeri kazanması durumunda gerçek haline gelmektedir. Kelimeyi kelime haline getiren ve onu çığlık ve gürültülerin üzerinde ayağa diken şey, onun içine gizlenmiş olan cümledir. Aveyronlu vahşi, eğer konuşmayı başaramadıysa, bunun nedeni, kelimelerin onun için şeylerin ve bunların zihninde yarattıkları izlenimlerin sesli işaretleri halinde kalmış olmalarıdır; bunlar cümle değeri kazanmamışlardır. (Foucault, 2001:147).*

Ses, anlamından sıyrılıp soyutlanır ve yazımdan kendisini koparır. J. Derrida'nın 'son söz her zaman imgenindir' sözü, imgelerin yer edinmesinin, son çağrışım oluşunu örnekler. Resimler, dile dayanmazlar, dili temsil etmezler, yazı sayılmazlar.

Geçmişten Günümüze Yazının Sanat Yapıtında Kullanımı

Bugünün bakış açısından, ilk duvar resimleri, günümüzden yirmi bin yıl önce Altamira Lascaux mağarasındaki taşın üzerinde yer edinmiş (Görsel 1), anlatımı görselleştiren, o günün dilini bize okutturan bir anlatımdır. "...Aynı şey, duvarlar ve rengarenk taşlar gibi, çan sesleri için de geçerlidir, aklına gelebilecek her tür ismi ve kelimeyi bulabilirsin çalarken çıkardıkları seslerde." (Damisch, 2012: 53).

Görsel 1:Altamira, Lascaux mağarası duvar resmi, yaklaşık 17.000- 15.000 yıl önce

Lascaux mağara duvarından bugüne gelen sesler, o günün dilini, mekanı ile günümüze aktarmaktadır. Belirli bir bilginin biriktirilmesi Girit, Mısır, Mezopotamya ve İndus Irmağı dolaylarında başlar. Sesçil öğelerle birlikte logografik resimler ve anlamın açıklığa kavuşması için tamlayanlar kullanılmış; ayrıca nesnelerin sayılması, hesaplanması ve zamanın ölçülmesi ve hanedan kaydının hesabının tutulması için rakamlara ihtiyaç duyulmuştur. Hesap kaydının sözlü olarak tutulamaması yazının doğmasının nedenini oluşturmuştur. İ.Ö. 3800'de Sümer ve Mezopotamya'da yazının kullanım amacı insan belleğine yardımcı olmasıdır. Yazının, Sümer'de yer edindiği mekan, kil tabletlerinin yüzeyidir. Sivri uçlu aletlerin kil yüzeyinde bıraktığı geometrik izlerden oluşmaktadır. Çivi yazısının göstergeleri Mezopotamya, Sümer, Çin, Mısır gibi farklı yerlerde farklı yazı sistemleri doğurmuştur. İnsanlık yazı aracılığı ile tarihlerini kil tabletlere, taş yüzeylere, papirüs yüzeylerine kaydetmişlerdir. Mısırlılar Sümerlerden farklı olarak grafik bir sistem bulmuşlardır. Bu yazı sistemi hiyeroglif olarak adlandırılmakta; tanrıların yazısı; Yunanca kutsal anlamına gelen hieros ve kazımak anlamına gelen gluphein kökünden gelmektedir. Mezopotamya'da yazı önce bellek yardımcısına ve sonradan yazıya dönüşmüşken, hiyeroglif başından beri yazı olarak ortaya çıkmıştır. Mısır'da yazı

sadece dinsel kökenli değil, Mısır tarihinin süredizimsel olarak tarihe aktarılmasını sağlamıştır. Mısır'da okuma ve yazmanın bilinmesi, insanlar arasında ayrıcalık oluşturmakta ve iktidar aracı olmaktadır. Mısır'da yazıcılar yazının ustaları oldukları için eğitimin de ustalarıydılar. Her türlü eğitim öncelikle yazının öğrenilmesine dayanmaktaydı. Meslek olarak yazıcılar Mısır tarihini kaleme alan kişilerdir. Her dönemde olduğu gibi iktidarın yazan üzerinde söz sahibi oluşu yazıcıların önemini ve iktidarı ellerinde tuttuğunu göstermektedir. Tarih, yazan kişinin kelimelerinde nesneleşmektedir.

XVI. yüzyılın başlangıcı Cinquecento olarak da bilinen dönem İtalyan sanatının en ünlü çağıdır. İtalya'da Michelangelo, Leonardo Da Vinci, Raffaello, Tiziano; kuzey kentlerde Dürer, Holbein gibi sanatçıların bulunduğu çağdır. Bu dönemde bilimsel gelişmelerde sanatçıların katkıda bulunup tanıklık ettiği, perspektif kurallarındaki gelişmelerin ön planda olup matematik bilimine ve insan vücut yapısının incelenmesi için anatomiye olan ilgi ile büyük bulguların elde edildiği bir dönemdir. Leonardo da Vinci'nin 'Resim Üzerine' isimli yazısında;

> *"...Ve ben sana, amaçlarına ancak en sonunda el emeğine başvurarak ulaştıkları için bu gerçek ve kesin bilimlerin mekanik (bilimlerin) içine girdiğini söyleyecek olursan, bende sana yazıcının eline gerek duyan bütün sanatlar için aynı şeyin geçerli olduğunu söylerim, çünkü yazı, resmin bir bölümünü oluşturan desenle aynı türe girer... Resmin, saydamsız cismin niteliğini, ilk gölgeyi ve türevini, aydınlatmanın niteliğini, yani karanlığı, ışığı, rengi, oylumu, figürü, yerleştirmeyi, mesafeyi, yakınlığı, devinimi ve dinginliği ortaya koyan, gerçek ve bilimsel temel ilkeleri, el işçiliği olmaksızın akılla kavranır. Bu, onu tasarlayan kuramcının kafasının içinde, resim sanatının bilimini oluşturur; sözü edilen kuramdan ya da bilimden çok daha soylu olan uygulama bundan kaynaklanır." (Lenoir, 2004:123).*

Leonardo da Vinci'nin o dönemde tutmuş olduğu yazı ve çizimlerle dolu defterleri değişik alanlarda araştırma yapan bir sanatçının bugünün insanına bir şeyler aktarıyor oluşu ile yazı ve yazan kişinin önemini ve aktarımını göstermektedir. O dönemin sanatında olduğu gibi Leonardo da Vinci de görünen dünyayı olduğu gibi ve en ince ayrıntısına kadar yansıtmıştır. Sanatları, bilimi ve ütopyayı birleştirecek bir şehir düşü beslenmektedir.

> *Teorik ve pratik, artistik ve teknolojik bütün bilgilerini düzenlemek, toparlamak ve akla uygun bir yapıya dönüştürmek gerektiğini düşünür. Makinelerin sanatçısının bilim sanatçısına dönüşümü böyle başlar. Değişik boyutlardaki defterlere sürekli olarak notlar almaya başlar, sistemli incelemeleri kaleme almayı tasarlar. (Vezzosi, 2004: 60).*

Sanatı için çözümlediği doğa bilgileri bilim alanında kullanılmıştır. 1490'da mimar Vitruvius'a gönderme yaparak bir karenin maddesel varlığı, dairenin ise ruhsal varlığı sembolize ettiği çözümlemesi ile üst üste bindirilmiş insan desenleri mimarinin uyum ve antropomorfizm açısından sentezini sunmaktadır. Kare içinde çemberin, mimarinin özellikle Yunan ve Roma döneminde uygulanması şehircilik alanında önemlidir.

Romalıların imge takıntısı belli bir tür görsel düzenden yararlanıyordu. Geometrik bir düzendi bu; Romalılar bu teminat verici geometrinin ilkelerinin kağıt üzerinde değil bizzat kendi bedenleri üzerinde bulunduğunu seziyorlardı. ....mimar Vitrivius insan bedeninin geometric ilişkilerle, başta da kemikler ile kaslar, gözler ile kulaklar arasındaki iki yönlü simetrilerle biçimlenmiş olduğunu göstermişti. Vitrivius bu simetrileri inceleyerek bedenin yapısının bir tapınağın mimarisine nasıl tercüme edilebileceğini göstermişti...Nitekim geometricinin cetvelinden (ruler) geliyordu. Hakimiyet (rule); bedenler, tapınaklar ve şehirler, hatları iyi düzenlenmiş bir toplumun ilkelerini dışa vurur gibi görünüyordu. (Sennett, 2002: 77).

Görsel 2: Hans Holbein, Erasmus, 1523, Portrait of Erasmus Of Rotterdam Writing

Görsel 3: Albrecht Dürer, 1526,Erasmus

Aynı dönemde Alman sanatçı Hans Holbein'in yapıtlarında görülen yansımalar; sanatta yaşanan bulanım, reform hareketlerinin sonuçlarından doğan portre sanatına yönelimi, saray ressamlığına atanması gibi özellikler gösterir. Dinsel içerikli kilise hizmetinde resimler yaparken Erasmus'un önerisi ile Thomas More'un aile portreciliğini üstlenmiştir. İlk Hristiyan piskoposlarından olan Erasmus, teoloji eğitimi almıştır. Erasmus, yalnızca klasik ve ortaçağ düşüncelerini değil, kendi düşüncelerini de kaleme almıştır. Holbein'in 1523 tarihli 'Portrait of Erasmus Of Rotterdam Writing' (Görsel 2) tablosunda Erasmus 'un 16. yüzyıl dinsel temaların kaleme alınması ile ilgili yansımaları görülmektedir. 1526'da Albre-

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

cht Dürer'in yapmış olduğu Erasmus (Görsel 3) portresinde bilgin ve yazar olarak betimlenmiştir. "Kitaplar Erasmus'un etrafını çevirmiştir." (Buck, 1999: 46). Erasmus Hristiyanlığın hizmetinde yazan kişi olarak yerini alırken Hans Holbein de yazan kişinin aktarımcısı olarak o günkü dünyayı bugüne yansıtmaktadır. Bu dünya insan gözünü resmin içine doğru çeken bir yanılsamadan görünmektedir.

> *Aslında resimde, Hjelmselev'in anladığı manada, yani 'filolojik' dilden farklı, olanaklı bütün anlamları ifade edemeyen ve yalnızca belirli kullanımlara izin veren kısıtlı bir dille uğraşmayız. Resmin yalnızca gözle görülür şeyleri bilebildiği ilkesini akılda tutarsak, -Erasmus'un kendi deyişiyle- ressamın her şeyi, hatta resmedilemeyeni bile resmedebileceği fikri, 'meyvesi bizzat sanat eseri olan kod' şeklindeki üslup tanımlarını dışlar. (Damisch, 2012: 175).*

Görsel 4: Caravaggio, Aziz Matta, 1598

Görsel 5: Caravaggio, Aziz Jerome, 1600-1606

15. yüzyıl ve 16. yüzyılda kiliselerin heykel ve resim sanatına ilişkin tutarlı davranmaları ve sadece sunak masalarında kullanılacak olan resim siparişleri vermeleri söz konusuydu. Sanatçıların farklı bir tarz uygulamalarına izin verilmeyen bir dönemdi. Kilisenin dinsel temalı siparişlerinden birisi olan Caravaggio'nun 1598 tarihli 'Aziz Matta' (Görsel 4) isimli tablosunda azizin İncil'i yazma durumu betimlenmiş, sanatçının azizi normal bir insanmış gibi betimlemesi üzerine tablo 1600 yılında yeniden uygulanmıştır. Yazan kişinin masa başında dine olan hizmeti, betimleyen sanatçının iktidara hizmeti 17. yüzyılın vazgeçilemez sorunsalıdır. Dinsel içerikli tabloların temsillerinde din adamlarının yüce duygusunun vurgulanışı, elindeki defter ve kalemi ile dinsel içerikli bir yazının vurgulanışı ön plandadır. Caravaggio, 1600-1606 tarihli Aziz Jerome (Görsel 5) tablosunda 17. yüzyıldaki karşı-reform hareketi açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Jerome ilhamını tanrıdan alan bir imge ile yansıtılmış, kalemini mürekkebine batırmak üzereyken elinin cansız bir nesneye yakın duruşu, ölüm ile yaşam arasındaki bağı ortaya koymaktadır.

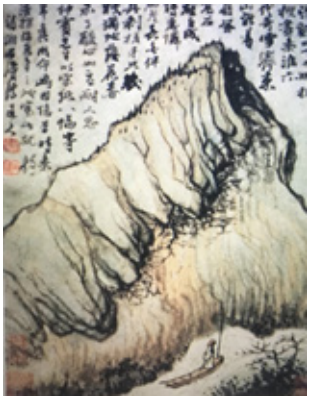

Görsel 6: Shih T'ao, Reminiscences of Qin-Huai, 17.yüzyıl

Batı resim geleneğinde mekan kavramı bir temsilin sunum mekanından öteye gitmez. Batı resim geleneğinde temsilin arkasındaki siyah fon atmosferi yaratan bir sahne iken; Doğu resminde boşluk kavramı temsili öne iten, bakışı içe çeken bir kavram değil, göz ile o boşlukta dolaşarak var olunan bir yerdir.

> *'Boşluk' (Vide) kavramı. Oysa Çin düşünce sisteminin işlevsel alanı içerisinde bir temel unsur düzeyinde olduğundan, ünlü Ying-Yang ikilisinden daha az önemli değildir bu kavram. Neredeyse "çevresi dolaşılamaz" bir özellik gösterir. (Cheng, 2006: 49).*

Resmin boşluk olarak görünen yerinde akan yazılar, aslında gökyüzü ve yeryüzü ayrımının olmadığı bir yerde var olurlar. Shih T'ao'nun 17. yüzyılda yapmış olduğu Reminiscences of Qin-Huai (Görsel 6) isimli resminde; resme eklemlenmiş gerçekliği anlatmaya çalışmaz, resim kendi etkinliği ile var olur.

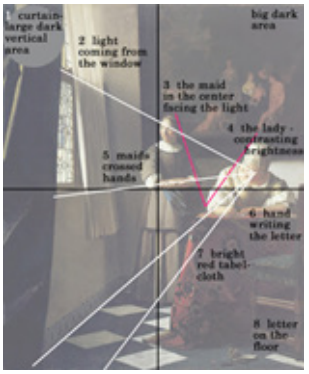

Görsel 7: Jan Vermeer van Delft, A Lady Writing a Letter With Her Maid, 1662

Görsel 8: Vermeer Composition Analyse

Batı resminde 17. yüzyıl sanatçıları görünen dünyanın salt güzelliğini resmetmişlerdir. Jan Vermeer van Delft (Görsel 7), görünen dünyanın yansımasındaki resimlerinde resmettiği mekanın ışığını soft anlayışta, mekanda bulunan ışığı bir dizi analitik deney yaptıktan sonra resmetmiş gibi-

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

dir. Flemenk soylularının ve varlıklı orta sınıfının hoşlandığı iç mekan resimleri yapmış, zengin salonlarda dantel işleyen, mektup yazan, müzik aleti çalan zarif kadınları canlandırmıştır. Resimlerindeki perspektif geniş açılı fotoğrafın kadrajındaki görüntüyü yansıtır niteliktedir (Görsel 8). 1662 tarihli 'A Lady Writing a Letter With Her Maid' adlı tablosunda görülen iç mekan ve mektup yazan bir genç kızın canlandırılışı 17. yüzyılda gündelik yaşam içerisinde insanın varlığı ve çevresi ile arasındaki uyumun resmedilişine örnek temsil etmektedir.

Görsel 9: Jacques-Louis David, 'Marat'ın Öldürülmesi, 1793

18. yüzyıl Fransız Devrimi ile birlikte resimsel temalardaki değişiklikler kahramanlık ve tarihsel boyutlara bürünmüştür. Yeni klasik üslubun başlıca temsilcisi olan Jacques Louis David, devrimin yöneticilerinden olan ve öldürülen kişiyi, 1793 tarihli 'Marat'ın Öldürülmesi' (Görsel 9) tasvirinde vatanı için ölen bir kahraman gibi betimlemiştir. Marat'ın elinde bulunan kağıt ve kalem nasıl öldürüldüğü konusunda bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

> *Eserde Marat'ın ölü bedeninin küvetin içinde olduğu görülür. Çoğu zamanını bu su dolu kuvetin içinde yazı işlerine devam ederek geçirmekte olduğu söylenir. Dolayısı ile su dolu küvet ve önünde isminin de yazılı olduğu görülen masa, gazetecinin çalışmalarını sürdürdüğü ortamın betimlemesidir. (Okumuş, 2017, http://www.mornota.com/maratin-olumu/).*

J. L. David'in 1788 tarihli, Monsieur Lavoisier and His Wife adlı tablosunda bir bilim adamının çalışma ortamı resmedilmiştir. Dünyevi olan bir gerçekliğin resim mekanının siyah gerçekliğinden sunulan temsili bir ışıklandırma ile anlatılan olay betimlenmiştir.

> *M. Lavoisier Ünlü Fransız bilim adamıdır. Suyun içindeki elementlerin yapısını çözümlemiştir. Bu keşif O'nun tanınmasını sağlamıştır. Tablo labarotuvar ortamında çalışırken betimlenmiştir. Elinde tuttuğu tüylü kalemi çözümlediği notların analizlerini kayda geçirmesi ve yazının bilimsel keşiflerin tarihsel kaydında önemini göstermektedir. (Nanteuil, 1990: s.66).*

Görsel 10: Norman Rockwell, The US Army Trades, 1919

1919 tarihli Norman Rackwell tarafından betimleniş olan resimde, yazının hizmetinde bulunduğu konu; savaş sırasında Amerikan askerinin mors alfabesini kullanması ile haberleşmenin sağlanmasının betimlenmesidir (Görsel 10). Bu gerçekliğin temsili içerisinde yazı gizli şifrelerle resmin mekanında kodlanmıştır. Askeri bir gizlilik taşır yazılar. Resim mekanında fiziksel olarak yoktur, gizli bir biçimde yazının ifade biçimi vardır.

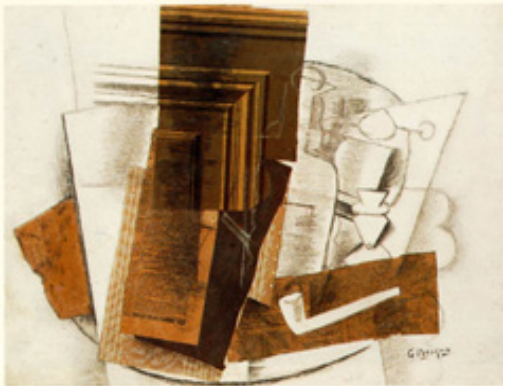

Görsel 11: George Braque Şişe, Gazete, Pipo ve Bardak Portresi, 1913

Resim düzleminde klasik anlamda perspektif algısının tamamen yok olduğu, perspektif hatası varmış gibi algılanabilen kübist anlayışta, algılanan dünyanın değiştiğinden söz etmek mümkündür. "Bütün şeylere aynı yakınlıkta, bakış açısı olmayan, vücutsuz, konumsuz, mutlak bir gözlemcinin, yani sonuçta saf zihnin boyunduruk altına alınabileceği bir eşzamanlı şeyler ortamı değil demek ki uzam." (Ponty, 2005: 24). Kübist kolajlar içerisinden Georges Braque'un 1913 tarihli 'Şişe, Gazete, Pipo ve Bardak Portresi' (Görsel 11) resminde kullanıldığı gibi, rastlantısal bir yazının, gazetenin malzeme olarak resim mekanında yer edinmesi görünmektedir.

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

Görsel 12: Piet Mondrian, Composition No. VII, 1913

Görünen dünyanın temsili olmayan yansımaların soyut sanat olarak nitelendirilmesi, doğadan uzaklaşılarak sanatçının gözünden algılanan yeni doğa, sanatçının etrafındaki dünyanın özünü yansıtmaktaydı. Soyutlama içtepisi sanatın her döneminde vardı. Soyut dönem sanatçısının en önemli özelliği özle ilgilenmesiydi. William Worringer'e göre ilksel sanat içtepisi, evrenin gösterdiği tablonun karışıklığı ve belirsizliği içinde biricik huzur imkanı olarak salt soyutlamayı arar ve içgüdüsel bir zorunlulukla geometrik soyutlamayı kendi içinde yaratır. Piet Mondrian'ın resimlerindeki soyut yaklaşım, yüzeyde uygulanan kaligrafik anlatımı çağrıştırmaktadır (Görsel 12).

1924'ler Sürrealist Bildiri'nin yayınlanması ve sürrealistlerin otomatizm, bilinçaltı yöntemlerinin kullanımına yönelik işler üretmeleri ile sürrealizmin şiirsel etkisinin önceliğini ve irrasyoneliteliği vurguluyorlardı. Anlamların birbirleri ile etkileşimlerini sağlamaları, 19. yüzyıl şairi Lautreamont'un; "Bir teşrih masası üzerinde bir dikiş makinesi ile bir şemsiyenin beklenmedik karşılasması" (Dali, 2015: 399) sözünü vurgular niteliktedir. Gerçekdışı yaşantıların nasıl dile getirebilirliği ile ilgilenmeleri ve yazınsala önem vermeleri, dadacılar gibi sözcüklerin rastlantısal olarak bir araya gelmeleri ile oluşan yeni anlam alanları ve bilinçaltındakileri kağıda geçirirken kullandıkları yöntemler otomatik yazım, yazının otomatik bir dışavurum ile dışarı aktarılmasının göstergesidir. İmgeler çift anlamlılıkla ifade kazanırlar. Sürrealist akım içerisinde yer alan Georgio de Chirico'nun yapıtlarında bir araya gelen imgeler 20. yüzyılın kentsel görüntüsünde bir araya gelen çağrışımların göstergesidir. Chirico'nun 1915 tarihli 'The Seen' adlı tablosunda kentsel boşluk içerisinde yalnız birey, Chirico'nun klasikleşmiş insan gölgeleri ve kara tahta üzerinde çizilmiş görüntüleri o günün dünyasının temsilidir. Sürrealizm yazıyla, otomatik düşünce yöntemlerinin uygulanışını ve düşünce biçimlerini görselleştirir. Max Ernst'in 'frotaj'ı uygulayarak yaptığı resimler tamamen rastlantısallığın otomatik yazılımlarıdır. M. Ernst'in 1924 tarihli 'Poem Painting' adlı yapıtında rastlantısal olarak bir araya gelmiş imgeler ve üzerinde kullanmış olduğu yazılar üst üste bindirilmiş imge, ifade ve yazının bir arada kullanılması sürrealistlerin bilinçlerindeki hızlı yazılıma bir örnektir. Sanatın betimlemeleri artık din ya da saray hizmetindeki kişilerin tasvirleri değil, her sanatçının kendi sanatına ilişkin sorunsallığıdır. Sanat artık sadece sanata hizmet etmektedir.

Görsel 13: Joan Miro, Photo: This Is the Color of My Dreams, 1925

Joan Miro'nun simge ve işaretler dilini kullanarak yaptığı resimler Andre Breton'a göre 'bilinçaltının en bozulmamış biçimde resme aktarılmasıdır'. J. Miro'nun 1925 tarihli 'Photo: This Is the Color of My Dreams' isimli yapıtında; Photo: Ceci est la coulour de mes reves >Bu benim rüyalarımın rengidir yazısının tuvalin içinde yer alması, imgeler ve ifadenin birlikte aynı mekanda yer edinmelerini örnekler (Görsel 13). Andre Masson'un otomatik desenleri çağrışım üzerine kurulu desenlerdir. Yazının, Doğulu kaligrafın üzerinde yer edindiği mekan üzerindeki otomatik hareketi, fırça kullanışındaki serbestliği Batılı sanatçının tuvalinde yer edinmeye başlamıştır. Gerçeküstücülerin, yazı ile ilişkilendirilecek en önemli sanatçısı Rene Magritte'dir. Michel Foucault'nun dilin ve sözün girdiği biçimlere her zaman kuşkuyla bakılması gerektiği görüşü ideolojik bakışlardan bağımsız bir dil-gerçek dünya ilişkisi sorununu, toplumsal ve tarihsel düzeyde ele alır. M. Foucault'nun R. Magritte'in 'Bu Bir Pipo Değildir' isimli tablosunu konu alan kitabında dilbilim, görüntü ve göstergeler arasındaki ilişki, temsil ile gerçek arasındaki benzeyiş ve andırışın çekişmesini konu edinmektedir. Adlarla kurulan karşıt ilişki biçimi, görüntülerin değil göstergelerin önemini vurgulamaktaydı. Sözcüklerin şeylerle karışması, önemsiz bir kargaşa, günlük konuşmanın kolayca giderilebilecek bir karşıtlığı değildir. Antikçağ'dan günümüze, Batı düşüncesinin sürekli ve en güçlü gelenekleri, dil ile gerçeklik arasındaki bağı, özlerin gizemli ve karşılıklı bir paylaşımı

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

olarak görmektedir. Eski ahitte söz, yaratılışın başlangıcıdır. Eski Yunanlılar için logos, gerçekliğin dile getirilebildiğini belirtmektedir. İbrani yazısının resme benzeyen garip şekillerinde kendini gösteren ilk dil evrenin saydam bir kopyasıydı ve Foucault'a göre bu dil: şeylerin tam anlamıyla belirli ve saydam bir göstergesidir. Söylemin en önemli noktası fiilin nasıl şekillenmiş olduğudur.

> *Dil eşiği fiilin ortaya çıktığı yerdedir. Öyleyse bu fiili diğer kelimelerle aynı yasalara boyun eğen ve aynı uyum bağlantıları içinde yer alan bir kelime, hem de onların uzağında, konuşulan şeyinki değil de, içinde konuşulan olan bir bölgede yer alan karma bir varlık olarak incelemek gerekir. Fiil, söylemin kıyısında, söylenmiş olanla kendi söyleminin bitişme noktasında, tam olarak işaretlerin dil haline geliyor oldukları noktadadır. (Foucault, 2001:149).*

Şeyleri işaret eden kelimeler adlardır ve bu adlar temsilin içinde kendini var eden 'dir' yüklemi ile kendini var eder ve yok eder. Yazmak ediminin kendiliğindenlik taşıması, yazan ve düşünen beyin arasında tek bir mekanizma olarak aktarım ile dışa çıkan yazı ve imgedir.

Görsel 14: Jackson Pollock, Autumn Rhythm, Number 30, 1950

Amerikan Soyut Dışavurumculuk akımının 'action painting' adı verilen bedenin mekan yüzeyinde hareket ederek oluşturulan rastlantısal akıtmalarla uygulanan Jackson Pollock'un büyük boyutlu tuvalleri (Görsel 14), Uzakdoğu kaligrafisinin serbest, kıvrak fırça ve boyanın akışkan kullanımı gibidir. Mark Tobey'in resimleri içsel bir dışavurumun yazılımıdır. Franz Kline'ın fırça vuruşları (Görsel 15) tek seferde çizilen hat yazısı gibidir. Klein'ın desenlerinin dev boyutlu büyütülmüş fırça darbeleridir. El, kağıt yüzeyine sürtünmekten kurtulmuş, yerçekimine karşı koyarcasına mekanından özgürce yükselmiştir. İ.Ö 2. binyılın başlarında geliştiği sanılan Çin yazısı (Görsel 16) çeşitlerinden hat yazı sanatçısının hızlı ve tek bir seferde yazısını yazması ve çizilen çizginin bir daha değiştirilememesi Batılı sanatçının fırça kullanımı ile yakın bir ilişki içerisindedir.

Görsel 15: Franz Kline, Painting No. 7, 1952, Oil on canvas
Görsel 16: Çin Yazısı, İ.Ö 2000 başları

Görsel 17: İmparator Go-Yozei, "Ejder ile Kaplan" (1571- 1617), Bir çift rulo, kağıt üzerine mürekkep

1571-1617 yılları arasında yaşamış olan imparator Go-Yozei'nin rulo üzerine yapmış olduğu "Ejder ile Kaplan" (Görsel 17) isimli çalışma bir hat eseridir. Mürekkep ile tek bir seferde biçimlenmiş, harflerin biçimselliği resim ile olan bağlantısı ve rulo üzerinde yer edinmesi, mürekkebi kullanan elin ustaca mekanda gezinmesini örnekler.

Amerikan Soyut Dışavurumculuğu'ndan ayrılarak gelişme gösteren Pop Art; tüketim kültürü, tüketim zihniyeti ve tüketim nesnelerini sergilemektedir. İzleyiciye tanıdık gelen tüketim nesneleri ve hazır malzemelerin kullanımı Pop Art'ın içinde bulunduğu bir sistemde yer edinmiştir. 'Neo-dadacılar' olarak adlandırılan Pop Art sanatçıları Dada akımının hazır nesne geleneği üzerine yeni estetik görüşleri ile üretimlerine devam etmekteydiler. Amerikan tüketim nesnelerinin kullanımı, boyanın hazır nesne olarak kullanımı ve büyük boyutlu tuval kullanım geleneği devam etmekteydi.

Görsel 18: Jasper John, False Start, 1959

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

Jasper Johns'un yazıyı da hazır malzeme olarak kullandığı 'False Start' (Görsel 18) isimli resminde, yüzey üzerinde kullandığı boyaların renk algısındaki karşıt yazılımları buna bir örnektir. Sarı üzerindeki 'yellow' yazısı mavidir, kırmızı üzerindeki 'orange' yazısı beyazdır. Yazılan ile görünen arasındaki çelişkiyle resmin gerçekliğini izleyiciye hatırlatır. Yazı, boyanın içerisinde katmanlanmış, boyanın içerisinde gizlenmiş ya da içerisinden boşaltılarak izleyiciyi resmin mekanını gösteren bir yanılsamaya götürmektedir.

Görsel 19: James Rosenquist, While The Earth Revolved at Night, 1982

Pop Art akımı içerisinde James Rosenquist'in sanatı Batı'lı insanın arzularının memnuniyetini imgeleyen, reklam panolarını çağrıştıran pop kültür imgelerinden oluşur (Görsel 19). Tuval üzerinde o günün yazılımını anlatan bir elin endüstriyel bir tasarım nesnesi algısı, yazının malzemesinin değişikliğini simgeler. Mekanik yazılım tüketim imgelerini değiştirmiştir. Pop Art'ta keşfedilen yeni iletişim biçimleri ve eleştirel bir yaklaşım sanatçıların konularını oluşturur. Tom Wesselmann'ın 'Still Life' adlı yapıtları, markalaşmış tüketim nesnelerinin reklam niteliği taşıyarak hareketsiz batılı yaşamına karşı bir eleştirisidir. Günümüz kent yüzeyinden okunan görsel tüketim kirliliğinin yazılımları ile reklam öğeleri kent insanını tüketiciye dönüştürerek nesneleştirmektedir.

Görsel 20: Roy Lichtenstein, Brushstrokes, 1967, screenprint

Bütün diğer pop sanatçıları gibi, kopyanın kopyasının kopyasını yapan Roy Lichtenstein, Pop Art'ı gayet güzel özetliyor: "Şehirde bir ağacın önüne oturamam, çünkü şehirlerde hiç ağaç yok. Ve bir ağacı düşündüğümde, ağacın medya (filmler, fotoğraflar, reklamlar vs) tarafından yapılan taklididir aslında aklıma gelen. Ben nesnenin kendisinden çok, taklidini algılarım." (Arıcı, 2009, http://www.msxlabs.org/forum/sanat/12538-sanat-akimlari-pop-art-pop-sanati.html#ixzz3KhM8T2sQ). Lichtenstein'ın bu sözü çizgi roman karelerinin kurduğu cümlelerde imgelenmektedir (Görsel 20). Yazılar tüketim nesnesi olmaya ve kent içinde yerini bulmaya başlar. Kullandığı fırça izlerinde de hattı devam ettirmektedir.

Görsel 21: Yves Klein Blue, Anthropometry, 1960

Yapıtın kütlesel, fiziksel varlığının etkisini yitirmesi ile kavramsal sanatın ortaya çıkışı dil, düşünce, sözcük, yazı, beden dili ve performans; nesnenin yerini alan düşünceyi ortaya koymuştur. Duchamp sonrası nesneden arınan sanatın nesnesinin, yeni dillerinden biri olan beden dilinin yapıtlardaki boyutlanması Yves Klein'ın 60'larda yapmış olduğu Anthropometric yapıtları (Görsel 21) 'antropoid=insan benzeri' anlamına gelen, fırçasının yerine kullandığı insan bedeninde görselleşmektedir. Yves Klein bu yapıtlara renk üzerinde monokromatik çalışmalarından sonra ulaştığını belirtir. Yves Klein'ın bu çalışmaları Gaston Bachelard'ın nesnesi olmayanla ifade edilen hiçlik görüşünü hatırlatır: "Önce hiçlik, sonra bu hiçliğin bir derinliği ve daha sonra da mavinin sonsuzluğu var." (Klein, 1998: 92).

Görsel 22: Joseph Kosuth, One and Three Chairs, 1965

Tamamen kavramlar ve dil üzerine kurulu olan kavramsal sanatta dil yoksa ifade de yoktu. Dil ile ifade edilen bu akım içinde yazı anlatımın en güçlü aracıdır. 1969 Şubat'ta

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

'Arts Magazine'nin yayımladığı Lawrence Weiner, Robert Barry, Dougles Hubler ve Joseph Kosuth (takma adıyla Arthur R. Rose) röportajında Joseph Kosuth sanatçı olmanın anlamını şöyle açıklamıştır:

> *Sanatçının şimdiki amacının sanatın doğasını sorgulamak olduğunu söylemiştir. Eğer ressam ya da heykeltıraşlığı kabullenmiş ise resim ve heykelin gelenekleri ile ilerlemelidir. Sanat kelimesinin genel anlamı içinde yer edinmiş olan resmi kabullenmişse sorgulamak yerine sanatın doğasını kabul etmiştir. Kosuth'un 'art is art as art' sözü sanatın sanat gibi olma hali kavramsal bir durumdur. Sanatın doğasını sorgulamaktadır. Ad Reinhart'ın daha önceden belirtmiş olduğu 'everything else is everything else' sözü Reinhart'ın yapıtlarının eleştiri ve pedagojisi üzerine bağlamlamıştır. (Archer, 1997: 79)*

J. Kosuth'un yapıtlarında nesnenin kendisi, imgesi ve açıklamasının beraber aynı mekanda yer almaları ifadenin yazınsal durumunu açıklar. Kosuth'un 1965 tarihli One and Three Chairs (Görsel 22) isimli çalışmasında yazan elin düşünme hızı arttıkça el ve beyin arasındaki bağlantıya söz yetişemez olur.

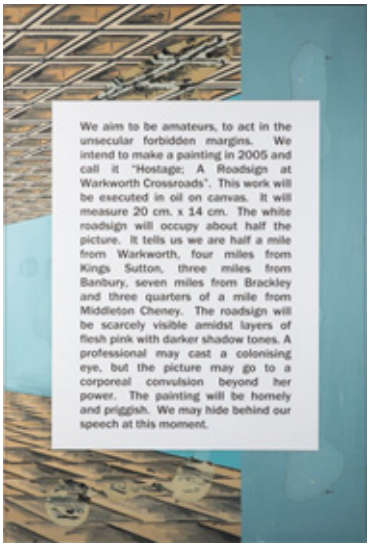

Görsel 23: Art & Language, Hostage XXI, 1989

Kavramsal Sanat / Conceptional Art'ın ortaya çıkması ile Art & Language grubu teoriyi ağırlıklı kullanarak üretim yaparlar. Terry Atkinson, Michael Baldwin, David Bainbridge, Harold Hurrell 67'lerde kavramsal eleştirilerini gazetelerde yayınlamışlardır. 70'lerde grup genişleyerek; Mel Ramsden, Joseph Kosuth, Charles Harrison bu gruba eklenir. Bu birlikteliğin doğasında sanatçıların öneri ve eleştirileri ile sanatın sosyolojik, psikolojik, filozofik yönlerini sorunsallaştırarak tasarlamak yer alır. 70'lerin ortalarındaki eleştirileri ve teorileri formlar üzerinde yayınlar, dizinler, kayıtlar, metinler, performans ve resimleri üzerine kuruludur. Resimlerinin arka planlarında yer alan manzara / landscape izleyicinin gözünün alıştığı resim tarzındadır (Görsel 23). Resmin ön planına yerleştirilmiş text bulunmaktadır. Charles Harrison'ın açıklamasına göre;

> *Bu düzen içinde birbirine zıt durum estetik bir düşünceyi ima etmektedir. Soyut resimden başka bir yere uzaklaştırmaktadır. Üzerine yerleştirilmiş olan güçlü fakat tümüyle 'estetik-siz' bir metin bu iki kutupta, bu günün dünyasının yozlaşmış beğenilerini temsil etmektedir. (Art and Language, 2002: https://www.lissongallery.com/exhibitions/art-and-language)*

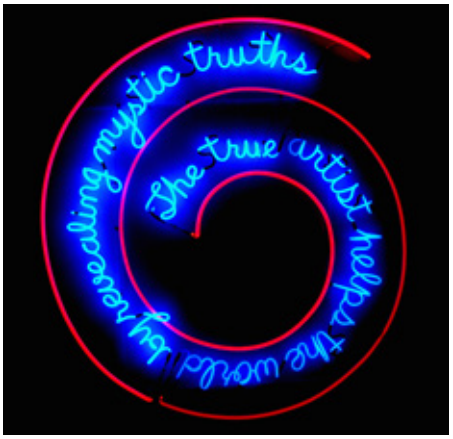

Görsel 24: Bruce Nauman, The True Artist Helps the World by Revealing Mystic Truths, 1967

Bruce Nauman 1967 tarihli 'The True Artist Helps the World by Revealing Mystic Truths' (Görsel 24) isimli işinde, mavi ve kırmızı renkte neonlar kullanarak; sanat yapıtında kavramsal geleneği devam ettirmektedir. Nauman yazıyı sanat yapıtında farklı bir malzeme ile kullanmaktadır. Kavramsal Sanat'ın içerisinde yazının kullanım mekanı malzeme ve kavram arasında bir yer edinmiştir. Barbara Kruger, Jeny Holzer, Tracey Emin, Guerrila Girls gibi sanatçılar yazıyı kullanarak, Joseph Kosuth'un oluşturduğu kavramsal geleneği devam ettirmişlerdir.

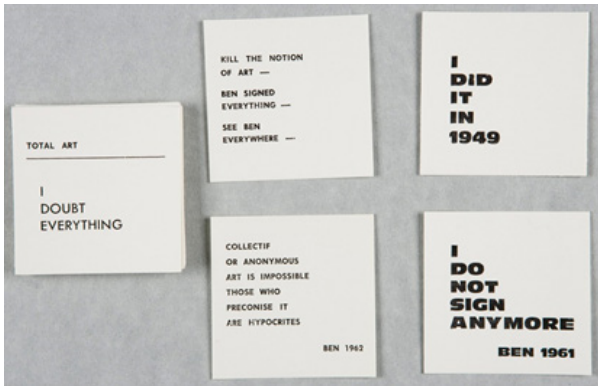

Görsel 25: Ben Vautier, Flux Declarations, 1973

Marcel Duchamp sonrası 'everything is art' düşüncesi ile Fluxus sanatçılarından Ben Vautier sanatçının karmaşıklığından sonra esas yenilikçi düşüncenin ortaya çıktığını ve

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

öznellik kazandığını söyler. 1973 tarihli 'Flux Declarations' (Görsel 25) adlı işinde sanattaki düzeni bir adamın değiştirmek zorunda olduğunu belirtir. Fluxus Sanatçıları, sanat yapıtının satın alınabilen bir nesne ve sanatçının ayrıcalıklı bir insan olmadığını kanıtlamaya çalışırlar. Galerilerde sergilenebilir, alınıp satılabilir, özel koleksiyon ve müzelerde saklanabilir, ticari değeri olan eserler üretmek yerine, bilince doğrudan etki eden ve bellekte iz bırakan deneyimleri tercih ederler. Sözcükleri ve dili kullanarak sanattaki tüm alanlara sahip çıkmaya çalışmaktadırlar. Siyaset, etnik azınlıkların hakları ve küçük etnik gruplarla ilgilenerek karşıt bir tavır sergilemektedirler.

Yazı, toplumsal varoluşun belirlenimlerini yıkar: Toplumsal bakımdan var olmak, toplumsal yapı içinde belli bir mevkiye sahip olmak ve özellikle söz alışkanlıklarıyla zihin düzenekleri biçiminde bunun belirtilerini taşımak, ayrıca topluluklara katılmak, bunları desteklemek ve bunlarca desteklenmek kısaca bunlara bağlanmak ve yükümlülükler, borçlar, görevler, özetle denetimler ve zorunluluklar biçiminde varlıklarını kabul ettiren bu nesnel, geçirimsiz, sürekli toplumsal ağlarla çevrili olmaktır. (Bourdieu, 1998: 61)

Söz yazan elin gerisinde kalmaya başlar. Söz, yazının zihinde tekrarlanmasına tanık olup düşünce ve yazının arkasından gelir. Işıklı neonlar ve dijital panolar 1970'lerden beri sanatçılar tarafından malzeme olarak kullanılmaktadır. Buna örnek olarak Jenny Holzer'in işlerinde çıkış noktası sokaktan geçenlere, müzelerin, sanat galerilerinin dışındaki insanlara seslenmek ve sisteme dair bazı eleştirel noktaları vurgulamaktır. Holzer'ın işlerinde yazının da görsel bir değeri vardır ve bu yüzden yazı izleyici ile görsel olarak iletişim kurmaktadır. İşlediği konular toplum, şiddet, aile sorunları, ... gibi konulardır. 'Truisms'> Herkes tarafından bilinen gerçekler üzerine yaptığı çalışmalarla elektronik reklam panolara, T-shirtlerin üzerine yazdığı yazılarla sokaklarda iletişim kurması kolay olan, sosyal içerikli konuları ele alarak eleştirel bir yaklaşım ile kitlelere ulaşmaktadır (Görsel 26-27).

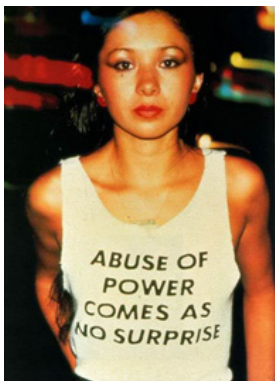

Görsel 26: Jenny Holzer, Truisms, 1977-79; T-shirt worn by Lady Pink, 1983
Görsel 27: Jenny Holzer, Truisms, 1977-9 displayed at Times Square, 1982

Holzer'in metinleri bazen endişe verici, bazen uğursuz, bazen komik, bazen dokunaklı ama neredeyse her zaman düşündürücüdür. Aynı ifadeler birkaç biçimde görünebilir ve buna göre farklı deneyimler ortaya çıkmaktadır. Bir galeri duvarında okuduğumuz bir şeye yanıt verme şeklimiz, T-shirt'teki bir slogan ya da halka açık bir yerde görülen s etiketi üzerindeki sloganımızla aynı değildir. (Jones, 2012: https://imageobjecttext.com/2012/03/23/truth-and-the-power-of-words/).

Yazı, yazılım biçimlerini geliştirerek artık sokaklarda büyük billboardları süsler. Reklam panolarında ifadesini bulur. Yazının mekanı bedende, reklam panosundadır, kamusal alandadır.

Derrida'nın Duchamp'ın pisuarı ve Christo'nun anıtsal heykelleri gibi estetik gelişmelere düşünsel ya da felsefi bir tamamlayıcı karakterini söz ve yazı arasında, yazıya verdiği bulanık bir öncelikte aramak gerekir. Derrida'ya göre Batı'nın elinden geçen söz, Sokrates'ten bu yana 'bütünsel' ve 'sağlam' bir dünyanın zihinde sözde tekrar üretilebildiği bir zemindir. Söz, mekanla anlaşamaz. Mekana yayılan sözler, mekanın bu korkunç görüntüsü karşısında, tıpkı hızla konuşan birinin sözcükler arasında bırakamadığı boşluklar gibi, ancak sesinin yettiği ölçüde bir mekanla baş edebilir. (Apa, 2002: 135).

Bir agorada kalabalığın ortasında sesini duyurmaya çalışan bireyin atmosferdeki gürültüye sesinin karışıp erimesi ve sesini duyuramamasına karşıt bir noktada günümüz sokaklarında yer edinmiş harfler, yazılar, söylemler agoradakinden çok sesini çıkarmaktadır. Roland Barthes'e göre Batı kentleri değişik nedenlerden dolayı (tarihsel, dinsel, ekonomik, askeri) tek merkezlidir. Aynı zamanda her merkezin yeri olarak gören Batı doğaötesinin devinimine uygun olarak, kentlerin merkezi her zaman doludur: ağırlıklı yer olduğundan uygarlığın değerleri onda toplanıp yoğunlaşır: tinsellik (kiliselerle), iktidar (bürolarla), para (bankalarla), mal(büyük mağazalarla), söz(agoralarla, kahvelerle ve gezinti yerleriyle): merkeze gitmek, toplumsal gerçekle karşı karşıya gelmektir, gerçekliğin görkemli doluluğuna katılmaktır.

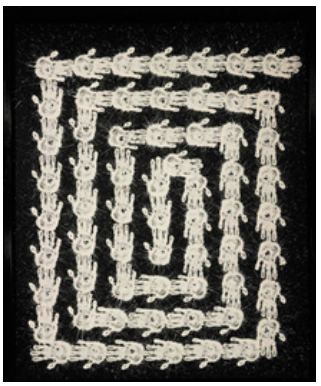

Görsel 28: Phaistos diski, yaklaşık İ.Ö. 1700, R=15 cm.
Görsel 29: Richard Long, Hands Piece, 1989

İ.Ö. 1700'lere tarihlenen, 1908 yılında Girit'te bulunan Phaistos diski (Görsel 28) üzerindeki metin sarmal şeklinde içten dışa doğru bir biçimde düzenlenmiştir. Her bir bölmede hiyeroglif imgeler bulunmaktadır. Kil tablet üzerinde kullanılmış olan kalıp tekniği taş baskı üzerinde uygulanmıştır. Sarmal biçimin kil tablet üzerinde kullanıldığı bu biçimler toprak ve mülkiyeti anlatmaktadır. Bu şekilde içten dışa bir okuma gerektiren biçimlenme, kentlerin yapılanışındaki okuma ile ilişkilendirilebilir. "Kent, bir düşünce yazısıdır: Metin sürer." (Barthes, 1996: 38). Sarmal şeklinde dışa doğru bir okuma gerektirir. Kent ölçeğinden insan bedenine doğru görsel bir okuma yapılırsa; insan bedenin izi ile arkeolojik bir kalıntının üzerinde bulunan harflerin ve işaretlerin izleri katmanlaşarak tarihin izlerini bugüne taşımaktadır. Richard Long'un 1989 yılında İstanbul Bienali'nde el izleri ile yapmış olduğu 'Yavaş El Spirali' (Görsel 29) levha üzerinde labirent biçimli bir şekil oluşturması, 'insan-doğa-yürüyüş' işlerindeki izin devamıdır.

Richard Long, el baskısının doğal, ilkel hareketi ile form ve işlevinin çok sık kabul edilmeyen biçimsel zerafeti arasında bir diyalog kurmak için çamur kullanır. Arazi Sanat hareketinin en önde sanatçısının bu çalışmanın anlamı, daha az görünen eylemleri aracılığıyla belirli bir manzaranın temsilinden ziyade eylemlerinin görünürlüğünde yatmasıdır. (Greig, 2018: https://www.tatler.com/article/masterpiece-london-2018-highlights).

Dilbilimci Saussure'de dilin çift eklemli yapısı mevcuttur. İki farklı yapı katmanının anlam yapıları ve ses yapılarının çeşitli biçimlerde birleşmesi ile oluşan en karmaşıktan en basite bir yapısı vardır. Anlam yapılarında en basit birim anlambirimdir. Kelimelerin ve eklerin birleşmesi ile çeşitli anlam birimleri ve sözcüklerin birleşmesi ile daha karmaşık anlambirimleri ve öbekleri oluşur. Ses sisteminin en küçük birimi sesbirimdir. Bir insan ağzından çıkan bir sözün içindeki sesi başka seslerden ayıran en küçük farklılaşmış birimdir. Fiziksel olarak ses; soluğun gırtlaktan geliş biçimi ve dudakla dilin sesi çıkarırken aldığı konuma göre çözümlenmesi mümkündür. Alfabetik yazı, sese dayalı sesbirimleri temsil eder. Hecesel yazı ise sese dayalıdır fakat heceleri temsil eder. Çin yazısı gibi logografik yazılarda kullanılan ideogram adlı işaretler sesleri değil, anlambirimleri temsil ederler. Bazı düşünürler bir kavramın simgesi olan ideogramın, resim ya da çizimden oluşan piktogramın dilin üzerinden atlayarak, düşünceleri temsil ettiği yanılgısına düşmüşlerdir. Aynı düşünce göstergelerde de işaretler için öne sürülmüştür. Bu gösterge sistemlerinin işlevlerini yerine getirmeleri sınırlı bir anlam alanı için geçerli olmalarına, dilsel yapıların oldukça yüksek bir düzeyini temsil etmelerine bağlıdır. Tek sözcüğün yeterli olmadığı durumlarda birden fazla sözcüğü içeren bir ifadenin temsili söz konusudur. Bu temsilin içeriğinde birden çok kelime bir araya gelerek anlam alanını oluşturur. Sonuç olarak yazı, dil ve anlamın konuşmadığı bağımsız ve saf düşünce diye bir şey yoktur. Saussure, göstergeleri ayırt eden anlamı dışında reddettiği için, dili pozitif düşünce sistemine yerleştirmez. Onun kurduğu bütünlük beraber var olmanın bütünlüğüdür.

Zürih Uluslararası 16. Psikanaliz Kongresi'nde sunulan bildiride 1949 yılında Jacques Lacan ayna evresinde şöyle belirtmiştir:

"Yalnızca dış çizgileriyle yakalayabilme ayrıcalığına sahip olduğumuz imagolar açısından bakarsak, günlük deneyimimiz içerisinde simgesel etkinliğin alacasında beliren bu dumanlı, örtülü yüzler, yani yansıyan imgeler gerçektende görme dünyamızın eşiği sayılırlar." (Lacan, 2018: https://www.aymavisi.org/psikoloji/Ayna%20Evresi%20-%20Jacques%20Lacan.html).

Görsel 30: Mona Hatoum, Hala Buradasın, 2013, 38.00 x 29.20 x 0.50 cm.

Görsel 31: Mona Hatoum, Hala Buradasın, Arapça Versiyon, Kumlanmış aynalı cam ve ahşap, 2006

Ayna önünde duran izleyicinin ayna ile birlikte ikileşmesi, bölünmesi, görüntü ile gerçekliğe eşit uzaklıkta duran 'you are still here' yazısı ile Mona Hatoum'un 2006 tarihli 'Hala Buradasın' isimli çalışması aynaya bakan kişinin varoluşunu kanıtlar gibidir (Görsel 30-31). İzleyiciye halen nerede olduğunu hatırlatır. Hala buradayken bedenin hareketliliğini bir anlık durduran ayna, izleyicinin bakışını içine alır. Beden, aynanın içerisine hapsedilmiş ve aynı zamanda aynanın dışarısında özgürdür. "İzleyici, 'burası' ile 'orası', 'içerisi' ile 'dışarısı' ve 'geçmiş' ile 'gelecek' arasında bir yerde kıstırılmıştır." (Baykal, 2012: 25)

Kültürler arasındaki yazınsal farklılıklar, kültürlerin ancak kendi içlerinde anlaşılabileceğini ve bu bakımdan birbirlerine eşdeğer olduğunu savunan modern sosyal antro-

 DOI: 10.7816/idil-08-54-14

polojinin etkisiyle günümüzde her yazı sisteminin belirli bir dilin ve kültürün özellikleri ve sınırları içinde en uygun çözümü temsil ettiği kabul edilmektedir. Ancak yazım şekillerinin imgeleri konusunda Çince'nin sembollerindeki zorluk ve iki ayrı sözcüğün sesleri aynı olsa bile tümüyle farklı karakterlere karşıtlanır. Sözcüklerin ve anlambirimlerin sayısı yüz binlere, milyonlara ulaşır. Kavramlar, söz yitimi, iletişimsizlik yeni anlam alanları oluşturmaya başlamıştır.

Görsel 32: Brian Dettmer, Kitap Heykel Serisinden; "Oyulmuş Kitap", 2007

Resim insanlığın ilk çağlarında bir yazma ve anlatma biçimiydi. Figürler harflere geçilirken sözcükler şeylerine ve nesnelerine işaret ediyordu. Günümüzde şeyin kendisini içine almadığı gibi, bazen şeyden de çok uzaklaşmış olabiliyor. Bu durumda çizgilerin gösterdiklerinin, gösterildiğini sandığımız şey olduğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Brian Dettmer'in Kitap Heykel Serisinden; 2007 tarihli "Oyulmuş Kitap" (Görsel 32) heykeli ile metnin anlamına ilişkin bir yaklaşımdan uzaklaşarak, yazıyı ve bütünün içinde yazıların, resimlerin bulunduğu kitabı bir nesne olarak biçimlendirir. Görünen harfler bütün olarak sözcük şeklinde okunamaz.

Değişen -dünya kültürünün, sürekli değişen insan beyninin ve bütün bunları kayda geçiren insan elinin yazı ile olan iletişimi aktarımın araçlarını ve konularını günden güne değiştirmektedir. Yazının malzemesini oluşturan elamanlara bakıldığında; Harf<hece<kelime<söz<yazı<matbaa<iletişim<-bilgisayar<medya<internet,… gibi birbirini içerisine alarak sürekli geneişleyen ve yenilenen biçimin görsel sanatlar alanında kullanım biçiminin, plastic dil içerisinde yerini sürekli yeniden konumlandırdığı ve yeni anlam alanmarı açtığı görünmektedir. Bu bağlam üzerinden düşünüldüğünde yazı, günümüzde her şeyin, imgenin bile temsili haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Apa, Melih. "Üzerinde Konuşulan , Okunan ve Görülen Bir Heykel", Sanat Dünyamız 82, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, (2002), 133-137.

Archer, Michael. Art Since 1960, London: Thames and Hudson, 1997.

Baykal, Emre. "Kendi Güvenliğiniz İçin Sorumluluk Sizin", Mona Hatoum Hala Buradasın, İstanbul: ARTER Sergi Kataloğu (2012), 24-69.

Barthes, Roland. Göstergeler İmparatorluğu. Çev. Tahsin Yücel. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

Bourdieu, Pierre. Sanatın Kuralları. Çev. Necmettin Kamil Sevil. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Buck, Stephanie. Hans Holbein. Cologne: Könemann, 1999.

Cheng, François. Boşluk ve Doluluk Çin Resim Sanatının Anlatım Biçimi. Çev. Kaya Özsezgin. Ankara: İmge Kitabevi, 2006.

Dali, Salvador. "Millet'nin Angelus'ü Üstüne Dali'nin Düşünceleri", Modernizmin Serüveni. Haz. Enis Batur. İstanbul: Sel Yayıncılık (2015), 399-401.

Damisch, Hubert. Bulut Kuramı. Çev. E. Burak Şaman. İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Foucault, Michel. Kelimeler ve Şeyler. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge Kitabevi, 2001.

Klein, Yves, Sanat Dünyamız Dergisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Lenoir, Beatrice. Sanat Yapıtı. Çev. Aykut Derman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.

Nanteuil, Luc de Jacques, Louis David. Japan: Abrams, 1990.

Ponty. Maurice Merleau. Algılanan Dünya. Çev. Ömer Aygün. İstanbul: Metis Kitabevi, 2005.

Sennett, Richard. Ten ve Taş. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2002.

Vezzosi, Alessandro. Leonardo da Vinci 'Evren Bilimi ve Sanatı'. Çev. Nami Başer. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.

İnternet Kaynakları

Arıcı, Petek. "Pop Art / Pop Sanatı" (9 Mart 2009) 12

Aralık 2018. http://www.msxlabs.org/forum/sanat/12538-sanat-akimlari-pop-art-pop-sanati.html#ixzz3KhM8T2sQ

Gallery, Lisson. "Art and Language" 15 Aralık 2018.

https://www.lissongallery.com/exhibitions/art-and-language

Greig, Jasper. "Masterpiece London 2018: Highlights from the world's most glamorous art fair" (03 Temmuz 2018) 11 Aralık 2018.

https://www.tatler.com/article/masterpiece-london-2018-highlights

Jones, Ann. "Image Object Text" (23 Mart 2012) 11 Aralık 2018. https://imageobjecttext.com/2012/03/23/truth-and-the-power-of-words/

Lacan, Jacques. "Ayna Evresi" 16 Aralık 2018.

https://www.aymavisi.org/psikoloji/Ayna%20Evresi%20-%20Jacques%20Lacan.html

Okumuş, Yaren. "Marat'ın Ölümü" (24 Ocak 2017) 10 Aralık 2018. http://www.mornota.com/maratin-olumu/

Görsel Kaynaklar

Görsel 1:Altamira, Lascaux mağarası duvar resmi, yaklaşık 17.000- 15.000 yıl önce

https://ahmetustanindefteri.blogspot.com/2015/01/Cave-Art-Lascaux-Magarasi.html, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 2: Hans Holbein, Erasmus, 1523, Portrait of Erasmus Of Rotterdam Writing

https://cotarelo.blogspot.com/2013/11/erasmo-de-rotterdam.html, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 3: Albrecht Dürer, 1526,Erasmus

https://www.researchgate.net/figure/Albrecht-Duerer-Portrait-of-Erasmus-of-Rotterdam_fig3_259816251, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 4: Caravaggio, Aziz Matta, 1598

https://safadalli.com/2017/07/01/caravaggionun-aziz-mattasi/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 5: Caravaggio, Aziz Jerome, 1600-1606

http://www.parrocchiasacrocuorebari.it/sermon/iv-di-avvento-quando-si-desto-dal-sonno/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 6: Shih T'ao, Reminiscences of Qin-Huai, 17.yüzyıl

https://tr.pinterest.com/pin/275001120972717673/, Erişim Tarihi: 10.12.2018

Görsel 7: Jan Vermeer van Delft, A Lady Writing a Letter With Her Maid, 1662

http://www.johannes-vermeer.org/lady-writing-a-letter-with-her-maid.jsp, Erişim Tarihi: 10.12.2018

Görsel 8: Vermeer Composition Analyse

http://koolimajaprojekt.blogspot.com/2011/11/vermeer-composition-analyse.html, Erişim Tarihi: 10.12.2018

Görsel 9: Jacques-Louis David, 'Marat'ın Öldürülmesi, 1793

http://www.mornota.com/maratin-olumu/, Erişim Tarihi: 10.12.2018

Görsel 10: Norman Rockwell, The US Army Trades, 1919

https://www.wikiart.org/en/norman-rockwell/the-us-army-trades-1919, Erişim Tarihi: 11.12.2018

Görsel 11: George Braque Şişe, Gazete, Pipo ve Bardak Portresi, 1913

https://manolorodriguez.wordpress.com/2010/05/05/todo/braque_collage/, Erişim Tarihi: 11.12.2018

Görsel 12: Piet Mondrian, Composition No. VII, 1913

https://www.arthipo.com/piet-mondrian-composition-with-gray-and-light-brown.html, Erişim Tarihi: 15.12.2018

Görsel 13: Joan Miro, Photo: This Is the Color of My Dreams, 1925

https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2002.456.5/, Erişim Tarihi:08.12.2018

Görsel 14: Jackson Pollock, Autumn Rhythm, Number 30, 1950

https://www.metmuseum.org/toah/works-of-

art/57.92/ , Erişim Tarihi: 08.12.2018

Görsel 15: Franz Kline, Painting No. 7, 1952, Oil on canvas

https://www.guggenheim.org/artwork/2207, Erişim Tarihi: 08.12.2018

Görsel 16: Çin Yazısı, İ.Ö 2000 başları https://www.researchgate.net/publication/296484207_SouthSouth_Talk_Worldism_and_Epistemologies_of_the_South, Erişim Tarihi: 08.12.2018

Görsel 17: İmparator Go-Yozei, "Ejder ile Kaplan" (1571- 1617), Bir çift rulo, kağıt üzerine mürekkep

https://www.researchgate.net/figure/ENTWINEMENTS-AND-CORRESPONDENCES_tbl1_296484207, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 18: Jasper John, False Start, 1959

https://www.art-mine.com/collectorscorner/art-prices-collectors/false-start-1959-jasper-johns/, Erişim Tarihi: 08.12.2018

Görsel 19: James Rosenquist, While The Earth Rovolved at Night, 1982

http://tictoc.org/portfolio-items/james-rosenquist/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 20: Roy Lichtenstein, Brushstrokes, 1967, screenprint

https://favart.wordpress.com/lichtenstein-paintings-all/roy-lichtenstein-1967-brushstrokes-screenprint-56-x-76-cm/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 21: Yves Klein Blue, Anthropometry, 1960

https://yasminejones4blog.files.wordpress.com/2014/11/yves-klein-blue-women-art-1962.jpg, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 22: Joseph Kosuth, One and Three Chairs, 1965

https://www.moma.org/collection/works/81435, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 23: Art & Language, Hostage XXI, 1989

https://sammlung.staedelmuseum.de/de/werk/hostage-xxi, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 24: Bruce Nauman, The True Artist Helps the World by Revealing Mystic Truths, 1967

https://www.khanacademy.org/humanities/global-culture/identity-body/modal/a/nauman-the-true-artist-helps-the-world-by-revealing-mystic-truths, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 25: Ben Vautier, Flux Declarations, 1973

https://idscache.harvardartmuseums.org/ids/view/20436721?width=3000&height=3000 Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 26: Jenny Holzer, Truisms, 1977-79; T-shirt worn by Lady Pink, 1983

https://imageobjecttext.com/2012/03/23/truth-and-the-power-of-words/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 27: Jenny Holzer, Truisms, 1977-9 displayed at Times Square, 1982

https://imageobjecttext.com/2012/03/23/truth-and-the-power-of-words/, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 28: Richard Long, Hands Piece, 1989

https://www.tatler.com/article/masterpiece-london-2018-highlights, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 29: Phaistos diski, yaklaşık İ.Ö. 1700, R=15 cm.

http://kosmosmacerasi.com/v1/wpcontent/uploads/2015/07/10404497_10153323188483368_3021326477424615132_n.jpg, Erişim Tarihi: 13.12.2018

Görsel 30: Mona Hatoum, Hala Buradasın, 2013, 38.00 x 29.20 x 0.50 cm.

http://www.thebrianmcdermottband.com/post.html#dF9tb25hIGhhdG91bSBoYWlyIG5lY2tsYWNl, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 31: Mona Hatoum, Hala Buradasın, Arapça Versiyon, Kumlanmış aynalı cam ve ahşap, 2006

http://www.arter.org.tr/W3/Default.asp?iExhibitionId=38, Erişim Tarihi: 09.12.2018

Görsel 32: Brian Dettmer, Kitap Heykel Serisinden; "Oyulmuş Kitap", 2007

https://www.artistaday.com/?p=1484, Erişim Tarihi: 09.12.2018